

DOSTAVA PISMENA U PARNIČNOM POSTUPKU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak

Uredna dostava pismena u sudskim postupcima temelj je ostvarenja osnovnih načela postupka, brze i efikasne pravne zaštite, sprječavanja odugovlačenja postupka i onemogućavanja zloupotrebe procesnih ovlaštenja. Autorica se u radu osvrće na pojam, načine, vrijeme i mjesto dostave, dostavu pismena preko ovlaštene pravne osobe ili ovlaštene službene osobe suda, promjenu adrese stranaka ili njihovih zastupnika, punomoćnike i zastupnike za primanje pismena, dostavu od strane stranaka, te novine koje su u ovaj institut unesene Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine iz 2015. godine.

Ključne riječi: dostava pismena, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Federacije BiH iz 2015. godine

1. Uvod

Dostava (engl. *service of process*, njem. *Zustellung*; franc. *notification par huissier*) je zakonom uređeni postupak koji radi predaje pismena određenom adresatu preduzima sud ili neko drugo tijelo kako bi se adresatu pružila mogućnost da sazna sadržaj pismena koji mu se uručuju. Dostava spada u parnične radnje suda i inicijativa za dostavu uvijek potječe od suda.

Adresant (pošiljalatelj) je procesni subjekt koji upućuje pismeno drugom procesnom subjektu, adresatu (primatelju). U parničnom postupku adresant je uvijek sud - on odlučuje o upućivanju pismena određenom adresatu i po njegovu se nalogu pismeno dostavlja. Sudu treba proslijediti potvrdu o obavljenoj dostavi - dostavnicu. Sud ocjenjuje pravilnost obavljene dostave i on je ovlašten, eventualno pošto strankama i drugim učesnicima omogućiti da se o tome očituju, odlučiti o njezinim pravnim posljedicama. Adresat je, pak, osoba koja je na pismenu koje treba predati označena kao njezin primatelj. Takva naznaka temeljit će se na odgovarajućoj odluci suda. U parničnom postupku to mogu biti: (1) stranke, odnosno njihovi zakonski zastupnici ili punomoćnici; (2) treći u postupku (umješak; treći obaviješteni o parnici), odnosno njihovi zakonski zastupnici ili punomoćnici; (3) svjedoci, vještaci, treće osobe ili tijela od kojih se traži edicija

isprava ili informacija o ispravama te tijela ili osobe od kojih se traži pravna pomoć; (4) sudovi istoga ili različitoga stepena koji učestvuju u istom postupku kad im neki od tih sudova upućuje pojedina pismena, odnosno spise.¹

Parnična radnja je držanje procesnog subjekta koje neposredno proizvodi određeno procesnopravno dejstvo u parnici. S obzirom na formu, parnične radnje mogu biti pisane ili usmene. Pismena su skupni naziv za podneske i svaki drugi pisani akt stranaka, za pisane priloge stranaka i drugih učesnika, pisane akte suda (odluke, zapisnici, priopćenja i sl.), te isprave koje je sud pribavio po službenoj dužnosti tijekom postupka. Pojam „pismeno“ ne obuhvaća, dakle, samo podneske, nego i isprave i priloge koji su pribavljeni tokom parničnog postupka, a pismena su, pored njih, i parnične radnje sudova u pisanom obliku, odnosno pozivi, zapisnici i odluke. S obzirom na pravila o dostavljanju pismena, koja su izraz načela saslušanja stranaka, u smislu odredaba čl. 337. Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine,² pismeno je svaka pisana pošiljka koju sud upućuje strankama i drugim učesnicima u postupku, kao i drugim fizičkim ili pravnim osobama koje nemaju status učesnika u postupku, ali su dužni sudu pružiti informacije u vezi sa predmetom spora ili postupiti po drugim traženjima suda, a sa kojima sud komunicira u vezi sa postupkom koji se kod njega vodi.³

O urednoj dostavi zavisi ostvarivanje prava na odbranu. Povrede pravila o dostavi uslijed kojih je kojoj od stranaka onemogućeno da raspravlja pred sudom imaju značenje povrede odredaba parničnog postupka. Odredbe ZPPFBiH, u čl. 209, predviđaju povredu odredaba parničnog postupka ako sud tokom postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ZPPFBiH, a to je bilo od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude. Ta povreda uvijek postoji ako kojoj stranci nezakonitim postupanjem, a osobito propuštanjem dostave, nije dana mogućnost raspravljanja pred sudom, kada će drugostepeni sud u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave rješenjem ukinuti prvostepenu presudu i predmet vratiti istom prvostepenom sudu radi održavanja nove glavne rasprave (čl. 227. st. 1. t. 2. ZPPFBiH).⁴ Zbog navedene povrede mogu se podnositi i vanredni pravni

1 Tako Dika, M., *Građansko parnično pravo - Parnične radnje*, knjiga V, Zagreb, 2008, str. 177-178.

2 „Službene novine Federacije BiH“, broj 53/03, 75/05, 19/06, 98/15 (dalje: ZPPFBiH). Osim ZPPFBiH, u Bosni i Hercegovini se primjenjuju i sljedeći zakoni o parničnom postupku: Zakon o parničnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 58/03), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 85/03, 74/05, 63/07, 119/09) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 61/13); Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH („Službene novine Brčko Distrikta BiH“, broj 8/09, 52/10, 27/14); i Zakon o parničnom postupku pred Sudom BiH („Službene novine BIH“, broj 36/04, 84/07, 58/13).

3 Pismena su, npr: tužbe, odgovori na tužbu, platni nalozi, prilozi uz tužbu i odgovoru na tužbu, pozivi, nalazi sudskih vještaka, sudske odluke razne vrste, pravni lijekovi i dr. Usp. Zuglia, S., *Građanski parnični postupak FNRJ*, Zagreb, 1957, str. 295. i Janković, M., Janković, Ž., Karamarković, H., Petrović, D., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Beograd, 1990, str. 177. (dalje: JANKOVIĆ)

4 Usp. Pavlović, M., „Opća pravila o dostavljanju pismena u postupku pred sudom“, *Pravo i porezi*,

lijekovi (v. čl. 240. i 255. ZPPFBiH). Nedostaci u dostavljanju mogu se sanirati faktičnim upuštanjem u postupak one stranke prema kojoj je izvršena povreda pravila o dostavi.⁵

2. Način dostave pismena

Prema čl. 337. st. 1. ZPPFBiH pismena se dostavljaju preko pošte, ovlaštene pravne osobe registrirane za obavljanje poslova dostave ili preko ovlaštene službene osobe suda. Dostavljanje preko službene osobe suda vrši se izuzetno, i to kada dostavljanje treba izvršiti u mjestu sjedišta suda, kada je to nužno zbog hitnosti postupanja, kada stranka ili neki učesnik izbjegava primitak dostave i sl. Kada se pismeno dostavlja preko službene osobe suda, dostava se obavlja bez omota ukoliko posebnim propisom nije drukčije određeno. „Treba svakako istaknuti da ako se ne radi o dostavi sudskog pismena nego obične preporučene pismovne pošiljke, za pitanje je li preporučena pismovna pošiljka uredno dostavljena, mjerodavni su propisi o poštanskim uslugama, a ne oni parničnog postupka“ (VSH, Rev-2434/94 od 26.2.1997). Odredbama ZPPFBiH predviđena je mogućnost dostave pismena putem ovlaštene pravne osobe registrirane za obavljanje poslova dostavljanja, jer zakonodavac smatra da će se osnivanjem ovakvih pravnih osoba i početkom njihova rada kvaliteta i učinkovitost dostave značajno poboljšati.⁶

Osoba koja vrši dostavljanje dužna je na zahtjev osobe kojoj se dostavljanje vrši dokazati svojstvo osobe ovlaštene za dostavljanje.⁷ Osobe koje dostavljač zatekne na mjestu na kojem treba da se izvrši dostavljanje dužne su na njegov zahtjev pružiti podatke o svom identitetu (čl. 337. st. 3. ZPP iz 2015. godine). Na zahtjev suda, nadležni organ sudske policije dužan je da pomogne prilikom obavljanja poslova dostavljanja (čl. 337. st. 4. ZPP iz 2015. godine), npr. kod utvrđivanja identiteta adresata, utvrđivanja adrese i sl. S obzirom da dostava sudskih pismena ima specifični karakter, te da su u svakodnevnoj praksi uočeni problemi prilikom obavljanja ove obaveze suda, odredbama st. 2., 3. i 4. čl. 337. ZPP iz 2015. godine precizirano je postupanje osoba koje neposredno kontaktiraju sa učesnicima u postupku, a u cilju sprječavanja svakog odugovlačenja postupka i onemogućavanja zloupotrebe procesnih ovlaštenja.⁸

br. 3/99, str. 27-29.

5 Triva, S., Bejalec, V., Dika, M.: *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986., str. 295. (dalje: TRIVA-DIKA)

6 Čizmić, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Privredna štampa, Sarajevo, str. 979-980.

7 Član 337. st. 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine FBiH“, br. 98/15 od 23.12.2015. godine (dalje: ZPP iz 2015. godine)

8 Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine sa obrazloženjem, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2015. godine, str. 49. (dalje: Prijedlog Novele).

Izmjenama ZPP iz 2015. godine dodani su novi članovi 337a i 337b u odredbe ZPPFBiH.

Prema čl. 337a. st. 1. ZPPFBiH ako se tuženi prije podnošenja tužbe sudu u pisanom sporazumu sklopljenom sa tužiocem saglasio da mu se dostava u sporovima na koje se sporazum odnosi vrši na određenoj adresi u Federaciji BiH ili putem određene osobe u Federaciji BiH, tužba i druga pismena u postupku tuženom će se, na prijedlog tužioca, dostavljati na tu adresu ili toj osobi. Smatrat će se da je dostava tuženom obavljena kada je pismeno dostavljeno osobi naznačenoj u sporazumu. Ako se dostava na navedeni način nije mogla izvršiti, sud će odrediti da se daljnje dostave tuženom vrše stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda, a smatrat će se da je dostava izvršena istekom 15 dana od dana stavljanja pismena na oglasnu ploču suda (čl. 337a. st. 2. ZPPFBiH).

Tužilac je dužan uz tužbu priložiti sporazum iz stava 1. čl. 337a. ZPPFBiH, ako u njoj predlaže da se dostava vrši na adresu ili putem osobe iz tog sporazuma. Tužilac koji u tužbi nije predložio da se dostava vrši na adresu ili putem osobe iz sporazuma može i kasnije tokom postupka predložiti da se tuženom dostava vrši na tu adresu ili putem te osobe ako mu se nije mogla uredno obaviti na adresi naznačenoj u tužbi (čl. 337a. st. 3. ZPPFBiH). Sporazum iz stava 1. čl. 337a. ZPPFBiH može se sklopiti u pogledu određenog spora koji je već nastao ili u pogledu budućih sporova koji mogu nastati iz određenog pravnog odnosa (čl. 337a. st. 4. ZPPFBiH). Ako je tuženi fizičko lice koje ne obavlja registriranu djelatnost, sporazum iz stava 1. čl. 337a. ZPPFBiH valjan je samo ako je na njemu potpis tuženog javno ovjeren, a ako tuženo fizičko lice obavlja registriranu djelatnost, sporazum iz stava 1. ovog člana u vezi sa sporovima koji se ne tiču te djelatnosti pravno je valjan samo ako je na njemu potpis tuženog javno ovjeren (čl. 337a. st. 5. ZPPFBiH).

Ovaj institut pismenog sporazuma stranaka o adresi dostavljanja pismena u službi je povećanja sigurnosti i efikasnosti dostave, a posebno dolazi do izražaja u komunalnim sporovima, privrednim sporovima, sporovima iz ugovora o kreditu i sl.⁹ Temeljni *ratio* ove nove mogućnosti jeste u posljedicama koje nastaju za tuženog ako se dostava na adresi iz sporazuma, ili osobi preko koje se dostava ima obaviti, nije mogla obaviti. U takvom slučaju za tuženog nastaju vrlo ozbiljne posljedice jer će se svaka daljnja dostava, budući da je dostava temeljem sporazuma bila neuspješna, obavljati isticanjem pismena na oglasnu ploču suda. Sporazum stranaka o ovakvom upućivanju podnesaka i drugih pismena nije nužan ako u parnici obje stranke zastupaju advokati. Prednju zakonsku odredbu sudovi trebaju koristiti ne samo zbog ubrzanja postupka, već i zbog uštede budžetskih sredstava suda, budući da troškovi sudske dostave zauzimaju značajno mjesto.¹⁰

9 Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku, Radna grupa za izmjene i dopune ZPP U BiH, RS, FBiH i BRČKO DISTRIKTU BiH, Ilidža, 4. i 5.2012. godine, str. 55. (dalje: Prijedlog 2012)

10 Sessa, Đ., „Dostava“, rad u zborniku: Crnić, I. i dr., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, Zagreb, 2003, str. 158.

Radi zaštite osoba koje ne obavljaju registriranu djelatnost, dakle u pravilu građana, predlaže se da se oblik dostave predviđen u čl. 337a ZPPFBiH može predvidjeti samo sporazumom na kojemu je potpis tuženog javno ovjeren. Isto vrijedi i ako tuženo fizičko lice obavlja registriranu djelatnost, jer sporazum o adresi dostave u vezi sa sporovima koji se ne tiču te djelatnosti pravno je valjan samo ako je na njemu potpis tuženog javno ovjeren. Rizik primjene pravila o ovom obliku dostave snosi tuženi - on će morati učiniti što je potrebno da mu se dostava može uredno obavljati na ugovorenoj adresi ili preko osobe utvrđene u sporazumu (npr. advokata, notara). Ovaj će oblik dostave posebno biti djelotvoran onda kada se potencijalni tuženi nalazi u inostranstvu, ili se može pretpostaviti da će doći do poteškoća u vezi s utvrđivanjem njegove adrese u budućnosti ili s obavljanjem dostave uopće.¹¹

Prema čl. 337b. st. 1. ZPPFBiH ako se određenim osobama na osnovu njihovog zahtjeva i odobrenja predsjednika suda dostava vrši u sudu, pismena koja im upućuje sud, osim prvostepene presude, polažu se za njih u posebne pretince u za to određenoj prostoriji suda, a dostavu vrši službena osoba suda. Predsjednik suda može rješenjem odrediti da svi advokati koji imaju kancelariju na području njegovog suda sudska pismena, osim prvostepene presude, primaju putem pretinaca iz stava 1. čl. 337b. ZPPFBiH. Protiv tog rješenja advokat ima pravo žalbe predsjedniku neposredno višeg suda u roku osam dana (čl. 337b. st. 2. ZPPFBiH).

Pismena koja se dostavljaju putem pretinca ne smiju biti dostupna osobama kojima se dostavljaju prije nego što potpišu dostavnicu, a kako bi se spriječila mogućnost zloupotrebe pri korištenju dostave u sudu putem sudskih pretinaca, dostavljaju se u zatvorenim omotnicama u kojima se dostava vrši putem pošte. Prilikom uzimanja pismena moraju se preuzeti sva pismena položena u pretinac (čl. 337b. st. 3. ZPPFBiH). Smatra se da advokati ne bi morali sami preuzimati pismena, nego bi za preuzimanje pismena mogli ovlastiti svoje pripravnike ili druge zaposlenike. Pritom bi pripravnici već po svojoj funkciji bili ovlašteni za preuzimanje pismena. Tome u prilog je i stav zauzet u sudskoj praksi i prije ZPP iz 2015. godine, prema kojem je valjana dostava advokatu kao punomoćniku i kad je obavljena predajom pismena njegovu pripravniku.¹² Na svako pismeno koje se dostavlja na način predviđen u st. 1. i 2. čl. 337b. ZPPFBiH naznačit će se dan kada je položeno u pretinac osobe kojoj se dostava tako obavlja (čl. 337b. st. 4. ZPPFBiH), a osobe iz st. 1. i 2. ovog člana dužne su pismeno podići iz pretinca u roku osam dana na način određen st. 3. i 4. čl. 337b. ZPPFBiH. Ako pismeno ne bude podignuto u navedenom roku, dostava će se obaviti stavljanjem pismena na

11 Obrazloženje pojedinih odredaba Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Zagreb, 2011, str. 100.

12 Maganić, A., „Dostava prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013.“, u knjizi Ivica Crnić i dr., *Novela Zakona o parničnom postupku i novi Zakon o sudovima*, Inženjerski biro, Zagreb, ožujak 2013, str. 104.

oglasnu ploču suda, a smatrat će se da je dostava obavljena istekom 15 dana od dana stavljanja pismena na oglasnu ploču suda (čl. 337b. st. 5. ZPPFBiH).

Prema st. 6. čl. 337b. ZPPFBiH dostava u slučajevima iz st. 1. i 2. ovog člana uredna je i ukoliko umjesto putem pretinca bude obavljena na drugi zakonom predviđen način. Dakle, kada osoba ima pretinac u sudu i dostava se obavlja putem pretinaca, valjana je i zakonita i ona dostava koja se obavi na bilo koji od načina predviđenih odredbama ZPPFBiH. Predsjednik suda stavit će van snage odobrenje iz stava 1. čl. 337b. ZPPFBiH ako utvrdi da osoba kojoj je ono dato, neredovno preuzima pismena ili pokušava zloupotrijebiti takav način dostave (čl. 337b. st. 7. ZPPFBiH). U ZPPFBiH nije izričito propisano koja su prava osobe kojoj se odobrenje uskraćuje. No, s obzirom da se radi o pravu osobe, protiv takve odluke suda, osoba kojoj se pravo uskraćuje treba imati pravo žalbe. Kako joj to pravo nije dato u sklopu parničnog postupka, odobrenje za korištenje sudskih pretinaca ima se smatrati aktom sudske uprave, slijedom čega o žalbi protiv takvog rješenja odlučuje neposredno više tijelo sudske uprave, tj. predsjednik neposredno višeg suda.¹³

Dostava pismena putem pretinca u sudovima je veoma efikasan način dostave sudskih pismena strankama, naročito punomoćnicima stranaka koji su advokati, a omogućava uštede troškova (za poštanske usluge) i brže okončanje postupka.¹⁴ Imajući u vidu da se prema odredbi člana 185. stav 2. ZPPFBiH prvostepene presude dostavljaju strankama preuzimanjem od strane stranaka i njihovih punomoćnika u zgradi suda, bilo je potrebno uskladiti prednju odredbu sa stavom 1. člana 337b. ZPPFBiH.

Dostava u sudske pretince ima određene prednosti pred poštanskom dostavom. Osim očigledne prednosti da se radi o jeftinijem postupku, dodatna je prednost da onaj tko prima poštu može u određenoj mjeri dimenzionirati svoje opterećenje. Stoga se odredbama ZPPFBiH proširila mogućnost dostave u pretince suda.¹⁵ Uvođenje ovoga oblika dostave motivirano je nastojanjem da se što više smanje troškovi dostave preko drugih dostavnih službi, u prvom redu pošte, ali i da se što više poveća efikasnost i sigurnost u dostavi i time općenito ubrza postupak i osnaži njegova pravozaštitna djelotvornost.¹⁶ Zbog dužnosti evidentiranja i sa tim povezanim poslovima sudskih službenika, mogući nedostaci pretinačke dostave su gužve prilikom preuzimanja pošte i dulja ili kraća čekanja. Nova rješenja pretinačke dostave odnose se i na postupak u povodu pravnih lijekova (prigovor, žalba) koje stranke protiv rješenja o oktroiranoj dostavi mogu podnijeti.¹⁷

¹³ Sessa, Đ., *op. cit.*, str. 157.

¹⁴ Prijedog 2012., str. 56.

¹⁵ Bilić, V., „Razlozi za donošenje Novele Zakona o parničnom postupku i novine u dostavi“, u knjizi Vanja Bilić i dr., *Novela Zakona o parničnom postupku iz 2013*, Novi informator, Zagreb, 2013, str. 25.

¹⁶ Dika, M., *op. cit.*, str. 227-228.

¹⁷ Maganić, A., *op. cit.*, str. 128.

Prema čl. 338. st. 1. ZPPFBiH kad dostavu treba obaviti osobama ili ustanovama u inostranstvu ili strancima koji uživaju pravo imuniteta (engl. *foreign service of notices*, njem. *Auslandische Zustellung*), dostava će se obaviti diplomatskim putem, ako u međunarodnom ugovoru ili odredbama ZPPFBiH nije što drugo određeno. Državljanima Bosne i Hercegovine u inostranstvu dostava se obavlja putem pošte ili preko nadležnog konzularnog, odnosno diplomatskog predstavništva Bosne i Hercegovine u toj državi (čl. 338. st. 2. ZPPFBiH). I prema stajalištu sudske prakse: „Kada dostavu treba obaviti osobama ili ustanovama u inostranstvu ili strancima koji uživaju pravo imuniteta, valja je obaviti diplomatskim putem, ako međunarodnim ugovorom ili zakonom (Zakonom o parničnom postupku) nije nešto drugo određeno“ (VTSH, Pž-6499/01 od 27.8. 2002., Informator, broj 5380, od 28. rujna 2005)

3. Dostava fizičkim i pravnim osobama

Izmjenama ZPP iz 2015. godine, u odredbe ZPPFBiH uvršten je čl. 339. st. 1., koji predviđa da se dostava fizičkim osobama obavlja predajom pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti na adresu označenu u tužbi, odnosno na adresu prebivališta ili boravišta upisanu kod organa nadležnog za vođenje evidencije o ličnim kartama, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Ako ZPPFBiH nije drukčije određeno, dostava tijelima vlasti i pravnim osobama obavlja se predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena ili, ako se takva osoba ne zatekne u uredu, odnosno poslovnoj prostoriji, zaposleniku koji se tu zatekne (čl. 339. st. 2. ZPPFBiH). Prema stajalištu sudske prakse: „Dostava pravnim osobama obavlja se predajom pismena osobi ovlaštenoj za prijem pismena u pravnoj osobi ili radniku koji se zatekne u uredu, odnosno poslovnoj prostoriji i time se dostava pismena smatra uredno obavljenom“ (Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske, G-590/97 od 14. 4. 1998., Informator, br. 5058-5059, od 28.8.2002) ili „Dostavljanje koje je izvršeno predajom pismena osobi ovlaštenoj za primitak pismena ili radniku koji se zatekne u kancelariji, smatralo se urednim“ (VSBiH, Pž-355/82 od 25.10.1982). „Uredom, odnosno poslovnom prostorijom pravne osobe smatralo se one poslovne prostorije u kojima se nalazilo njezino sjedište“ (VSH, II Rev-25/86 od 29.12.1987).¹⁸

Prema čl. 340. st. 1. ZPPFBiH kad stranku zastupa zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik, dostava se obavlja zakonskom zastupniku, odnosno punomoćniku. Kad tijela vlasti ili pravne osobe za svog punomoćnika odrede osobu koja je njihov zaposlenik, dostava se može obaviti i u skladu sa odredbom čl. 339. st. 2. ZPPFBiH (čl. 340. st. 2. ZPPFBiH). Ako stranka ima više zakonskih zastupnika, odnosno punomoćnika, dostava se može obaviti jednom od njih (čl. 340. st. 3. ZPPFBiH). Dostava advokatu kao punomoćniku može se obaviti i predajom pismena osobi koja je zaposlena u njegovoj advokatskoj kancelariji (čl. 340. st. 4. ZPPFBiH).

¹⁸ Čizmić, J., *op. cit.*, str. 977.

Prema stajalištu sudske prakse: „Stranci koja ima punomoćnika dostava se obavlja tom punomoćniku“ (VSH, Rev-3774/94 od 12.3.1998., - IO 2/98-107); „Poziv mora biti dostavljen i zakonskom zastupniku, odnosno punomoćniku stranke“ (VSH, Gž-35/87 od 19.1.1988. - PSP 39/113); „Ako bi dostavljanje bilo izvršeno samo stranci, dostava se ne bi smatrala urednom. Kad stranka ima punomoćnika, dostava se obavlja isključivo njemu, a ne njegovu zamjeniku“ (VSH u odluci II Rev-100/92 od 5.7.1994. - IO2/95-124); „Kada je, npr. odluka suda jednom već pravilno dostavljena punomoćniku stranke, svaka naknadna dostava iste odluke nije pravno relevantna te ne utječe na tijek žalbenog roka“ (ŽS u Rijeci u odluci Gž-480/02 od 12.6.2002. - SP-6/02-135); „Pravilo o dostavljanju punomoćniku, a ne stranci kogentne je naravi pa ni stranke ne mogu izbjeći njegovu primjenu klauzulama u punomoći“ (VSJ, Rev-2751/65); „Ako bi dostavljanje bilo izvršeno samo stranci, dostava se ne bi smatrala urednom čak i ako bi stranka izjavila kako želi da se dostava obavi njoj osobno“ (VSBiH, 752/82, ZSO-1/83-144); Tako „kad je pismeno (pobijana presuda) dostavljeno i stranci i njezinom punomoćniku, rok za izjavljivanje revizije počeo je teći od dana kad je prijepis presude dostavljen punomoćniku, jer se, prema odredbi čl. 128. FZPP-a, stranci koja ima punomoćnika dostava obavlja punomoćniku“ (VSH, Rev-1254/96 od 16. 10. 1996); „Činjenica što je dostava odluke izvršena i stranci i punomoćniku ne produžava rok za izjavljivanje pravnog lijeka jer taj rok teče od dostave obavljene punomoćniku a ne i one obavljene stranci“ (Pravni stav Građanskog odjeljenja Kantonalnog suda u Sarajevu - Bilten sudske prakse Kantonalnog suda u Sarajevu, broj 2001/1, str. 37); Ako stranka ima više punomoćnika, rok za žalbu počinje teći od momenta kada je presuda dostavljena jednom od punomoćnika (Rješenje Apelacionog suda Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj: Gž-369/04 od 13.9.2004. godine - Domaća i strana sudska praksa, br. 2005/7, str. 65-66).¹⁹

Prema čl. 341. st. 1. ZPPFBiH vojnim osobama, pripadnicima policije i pripadnicima kopnenog, riječnog, pomorskog i vazdušnog prometa dostava se može obaviti i preko njihovog zapovjedništva, odnosno neposrednog starješine. Razlog za poseban način dostave ovim osobama jeste u posebnosti njihove službe zbog koje često mijenjaju mjesto boravka pa bi dostavljaču bilo otežano izvršenje dostave, ali i zbog neometanog vršenja službi kojima adresati pripadaju.

Osobama lišenim slobode dostava se obavlja preko uprave zatvora, odnosno uprave ustanove za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija (čl. 341. st. 2. ZPPFBiH). „Dostavljanje presude stranci koja se nalazi na izdržavanju kazne u zatvoru, a nema punomoćnika, obavlja se putem uprave zatvora“ (VSS u Novom Sadu, Gž-1034/65). Uprava zatvora, odnosno uprava ustanove za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija dužna je pismeno dostaviti osobi lišenoj slobode te sudu vratiti dostavnicu na kojoj je ta osoba potvrdila primitak pismena (VSH, Gž-148/75 od 20.1.1975). Odredbe ovog člana trebale bi se odgovarajuće primjenjivati i na pritvorenike, odnosno osobe u istražnom zatvoru, a budući da su i osobe koje su prisilno hospitalizirane na neki način osobe lišene slobode, odredbu

¹⁹ *Ibidem* str. 979-980.

ovoga člana trebalo bi na odgovarajući način primijeniti i na njih, neovisno o tome kojim su povodom prisilno hospitalizirane.²⁰

Odredba čl. 342. ZPPFBiH predviđa da se dostava pravnoj osobi može obaviti i putem njezine poslovne jedinice,²¹ ako spor proizlazi iz pravnog odnosa te jedinice, a ako pravna osoba ima sjedište u inostranstvu može se obaviti i putem njezina zastupništva, odnosno predstavništva u Bosni i Hercegovini ili Federaciji. Prema odredbi člana 39. stav 1. Zakona o vanjskotrgovinskom poslovanju, strana osoba može otvoriti predstavništvo u Federaciji BiH u oblasti proizvodnje, prometa robe i privrednih usluga, bankarstva i osiguranja.²²

4. Vrijeme i mjesto dostave

Odredbe čl. 343. ZPPFBiH propisuju vrijeme i mjesto dostave adresatima. Prema čl. 343. st. 1. ZPPFBiH dostava se obavlja svakim danom, u bilo koje vrijeme, u stanu ili na radnom mjestu fizičke osobe, u sjedištu organa vlasti, u uredu, odnosno poslovnim prostorijama pravne osobe kojoj se dostava ima obaviti, ili u sudu kad se osoba kojoj se dostava ima obaviti tamo zatekne. Dostava se može obaviti na bilo kojem mjestu, ako se obavlja osobnim uručenjem pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti (čl. 343. st. 2. ZPPFBiH).

5. Dostava preko ovlaštene pravne osobe ili ovlaštene službene osobe suda

5.1. Dostava fizičkim osobama

Dostavljanje fizičkim osobama, po pravilu, vrši se predajom pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti (čl. 345. st. 1. ZPP iz 2015. godine), pošto postoje pismena koja se smiju dostaviti samo osobno stranci, njezinom zakonskom zastupniku ili punomoćniku (npr. tužba, platni nalog, presuda i rješenje protiv kojeg je dopuštena posebna žalba, pravni lijek). Ako se osoba kojoj se pismeno ima dostaviti ne zatekne u svom stanu, dostava se obavlja predajom pismena nekom od njenih odraslih članova domaćinstva koji je dužan primiti pismeno, a ako se oni ne zateknu u stanu, pismeno će se predati susjedu ako on na to pristane (čl. 345. st. 2. ZPP iz 2015. godine).

Članom domaćinstva smatra se svaka osoba koja živi s adresatom u ekonomskoj (životnoj) zajednici, bez obzira na krvno ili tazbinsko srodstvo. U pravnoj teoriji ističu se i mišljenja da to čak može biti i osoba zaposlena u

²⁰ *Ibidem*, str. 982.

²¹ Poslovna jedinica je odjel, ured (office) ili druga jedinica pogoni, radionice, prodajna mjesta i sl.), smještena na lokaciji različitoj od one na kojoj se nalazi glavni ured ili sjedište preduzeća. Poslovna jedinica (podružnica) nema pravnu sposobnost i nije zaseban pravni subjekt (*legal entity*) u odnosu na trgovačko društvo (*parent company*).

²² Zečević, E., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Sarajevo, 2004, str. 323.

domaćinstvu - kućna pomoćnica,²³ ali ne i podstanar ili osoba koja se nalazi u gostima. „Odrasli član domaćinstva“ je svaka osoba sposobna za rasuđivanje, odnosno osoba koja je u stanju shvatiti značaj svoje zakonske obveze, što treba procijeniti u svakom konkretnom slučaju. I prema stajalištu domaće sudske prakse odraslim članom primateljeva domaćinstva kojemu se može uručiti poziv smatra se, među ostalima, „osoba stalno zaposlena u kućanstvu, a koju predstavlja svaka osoba starija od 15 godina koja je zaposlena u kućanstvu“ (VSRH, Rev-2434/94 od 26.2.1997). Član zajedničkog domaćinstva ne smije, bez zakonitog razloga, odbiti primiti pismeno, i pismeno je dužan bez odlaganja predati adresatu. Pismeno je uredno dostavljeno onog trenutka kada ga je član domaćinstva adresata primio, bez obzira je li ga naknadno dostavio adresatu.²⁴²⁵

Pismeno je uredno dostavljeno i ako se uruči susjedu, ako on na to pristane, a susjed nije dužan primiti pismeno niti navesti razlog zbog kojeg ga ne želi primiti. Ako ga pak primi, dužan ga je bez odlaganja predati adresatu. Predajom pismena nekom od odraslih članova domaćinstva adresata ili susjedu, dostava je uredno izvršena bez obzira jesu li te osobe primljeno pismeno uopće predale adresatu i jesu li to učinile blagovremeno. Propuštanjem dužnosti da o pismenu izvijesti adresata, te se osobe izlažu odgovornosti za štetu koju bi zbog toga mogao pretrpjeti adresat.²⁶

Prema čl. 345. st. 3. ZPPFBiH ako se dostava obavlja na radnom mjestu osobe kojoj se pismeno ima dostaviti, a ta osoba se tu ne zatekne, dostava se može obaviti osobi koja na istom mjestu radi, ako ona pristane da primi pismeno.

Ako je predaja pismena obavljena drugoj osobi koja učestvuje u parnici kao protivnik osobe kojoj se dostavljanje ima obaviti, dostava će se smatrati neurednom (čl. 345. st. 4. ZPP iz 2015. godine). Protivnik adresata može biti druga stranka u postupku, umješlač na strani protivne stranke, kao i zakonski zastupnici i/ili

23 Zuglia, S., Triva, S., *Zakon o parničnom postupku*, knjiga I-II, Zagreb, 1957., str. 306. i JANKOVIĆ, str. 184.

24 Prednjom izmjenom odredaba parničnog postupka izostavljena je mogućnost dostavljanja kućepazitelju, jer se takav način zamjenske dostave u praksi pokazao neprovođivim, iz razloga što su kućepazitelji vrlo često nepoznate osobe, što otežava obavljanje dostave. Prijedlog Novele, str. 49.

25 Odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Hrvatske iz 2003. godine („Narodne novine“, br. 117/03) termin „odrasli član kućanstva“ zamijenjen je izrazom „punoljetni član domaćinstva“ kako bi se neodređeni izraz „odrasli“ zamijenio pravno definiranim terminom „punoljetni“. Odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Hrvatske iz 2008. godine („Narodne novine“, br. 84/08 od 18.7.2008. godine) određeno je, međutim, da je dostava uredna ako se izvrši „poslovno sposobnom članu domaćinstva“, čime se u odnosu na tadašnju odredbu koja je govorila o punoljetnom članu domaćinstva, znatno proširuje krug osoba kojima će se moći izvršiti dostava. Naime, i osobe koje nisu punoljetne mogu biti poslovno sposobne. Razlog ovakvom rješenju proizlazi, sa jedne strane, iz shvaćanja da dostava punoljetnoj osobi ima smisla samo ako je ona punoljetnošću stekla poslovnu sposobnost, dok, s druge strane, ne bi trebalo praviti razliku između poslovno sposobnih osoba ovisno o tome jesu li ili nisu punoljetne. Tako: Šago, D., „Vrijeme i mjesto dostave u parničnom postupku“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, br. 4/2010., str. 938.

26 Čizmić, *op. cit.*, str. 989.

punomoćnici protivne stranke. Ovakva je situacija posebno moguća u bračnim ili stambenim sporovima gdje suprotne stranke stanuju u istom stanu. Ako dostavljač izvrši dostavu osobi koja učestvuje u parnici kao protivnik adresata pa ona o primitku pismena ne obavijesti adresata, smatra se da dostava nije izvršena. Kad se ne može sa sigurnošću utvrditi je li pismeno dostavljeno stranci, uzima se da joj nije dostavljeno, ako je to u njezinom interesu (VSH, Rev-1212/86 od 26.11.1986; Rev-1632/86 od 20.8.1986).²⁷

Osobe kojima se prema odredbama st. 2. i 3. čl. 345. ZPPFBiH dostava obavi umjesto osobi kojoj se pismeno ima dostaviti, dužne su pismeno predati toj osobi, na što će ih dostavljač i upozoriti prilikom uručenja pismena (čl. 345. st. 5. ZPPFBiH). U prednjem slučaju, osoba kojoj se pismeno imalo dostaviti o tome će biti obaviještena slanjem pismene obavijesti preko pošte, običnom pismonosnom pošiljkom, a u pismenoj obavijesti navodi se predmet spora, vrsta pismena koje se ima dostaviti, datum, sat i mjesto dostave pismena, te ime i prezime osobe koja je primila pismeno. Obavijest se mora poslati tokom istog dana ili sljedećeg radnog dana nakon obavljene dostave (čl. 345. st. 6. ZPPFBiH). Prije predaje pismena odraslom članu domaćinstva, susjedu adresata, odnosno osobi koja radi na istom mjestu kao adresat, dostavljač je dužan provjeriti gdje se adresat nalazi i hoće li mu pismeno biti na vrijeme predano. U slučaju sumnje, trebao bi vratiti pismeno sudu uz naznaku gdje se odsutni adresat nalazi.

Iako se izmjenama ZPP iz 2015. godine odredbe st. 6. čl. 345. ZPPFBiH nisu mijenjale, u praksi je uočeno da primjena ove odredbe izaziva velike poteškoće s obzirom na propisani rok da se obavještenje mora poslati u toku istog dana ili sljedećeg radnog dana nakon obavljene dostave. Ukazano je da je navedena odredba praktično neprimjenjiva. Obrazloženo je da je ovom odredbom prolongirana dostava tužbe tuženom, navodeći primjere u kojima tužbu primi član domaćinstva, te se često dešava da jedan put tužbu primi majka, drugi put otac i slično. Kada tužbu primi član domaćinstva, a sud je obavezan istog dana po vraćanju dostavnice da obavijesti tuženog, čest je slučaj da i to obavještenje suda primi član domaćinstva, što se ponavlja više puta. U tom smislu, dati su prijedlozi koji su išli od toga da se navedena odredba st. 6. čl. 345. ZPPFBiH briše, do toga da se dostava smatra urednom kada se konstatuje da je prijem pismena izvršen od strane odraslog člana domaćinstva, susjeda ili osobe koja radi sa adresatom ili da se ove osobe kojima je uručena tužba obavežu da obavijeste sud da li su tužbu predali osobno tuženom. Istovremeno je postavljeno pitanje ko je u obavezi da pošalje obavijest preko pošte, da li je to dostavljač ili sud. Ukoliko je to dostavljač, sugerisano je da se dostavljaču uz običnu dostavnicu dostavlja i odštampani obrazac obavijesti, koji bi se u tom slučaju slao osobi kojoj se pismeno ima dostaviti. U tom slučaju je potrebno da se postojeći obrasci dostavnica usklade sa novim zakonskim rješenjima. Ukoliko obavijest dostavlja sud istaknuto je da se obavijest ne može poslati u roku koji je određen navedenom odredbom (u toku istog dana ili sljedećeg radnog dana nakon obavljene dostave)

²⁷ *Ibidem*, str. 990.

iz razloga što sud ima saznanje o uručanju pismena članu domaćinstva ili susjedu tek nakon povrata dostavnice, što je u pravilu više dana nakon uručjenja.²⁸

Prema čl. 346. st. 1. ZPPFBiH ako se pismeno ne može dostaviti na način predviđen člankom 345. ZPPFBiH, a dostavljač ustanovi da osoba kojoj se pismeno ima dostaviti stanuje na adresi na kojoj se dostava pokušava obaviti, ostavit će u stanu ili u prostorijama gdje ta osoba radi, ili pribiti na vrata stana ili prostorije, pismenu obavijest da će pismeno biti ostavljeno u sudu i da ga ta osoba tamo može preuzeti u roku od 15 dana od dana pokušaja dostave. U pismenoj obavijesti navodi se i predmet spora, vrsta pismena koje se ima dostaviti, datum i sat kada je obavijest ostavljena, te naziv i adresa suda gdje se pismeno može preuzeti. Dostava će se smatrati obavljenom na dan kada osoba kojoj se pismeno ima dostaviti preuzme pismeno u sudu, a ako pismeno ne bude preuzeto, protekom roka od 15 dana od dana pokušaja dostave (čl. 346. st. 2. ZPPFBiH).

Odredba čl. 347. st. 1. ZPPFBiH propisuje pravila o osobnoj dostavi, koja je obaveza za dostavu tužbe, a za druga pismena kada je to ZPPFBiH izričito određeno. Tako, ako se dostavlja tužba, a tuženi kojem se tužba ima dostaviti ne zatekne tamo gdje se dostava ima obaviti, dostavljač će se obavijestiti kad bi i na kojem mjestu mogao tuženog zateći, te će mu kod odraslog člana domaćinstva, susjeda ili osobe koja radi na istom radnom mjestu kao adresat, ostaviti ili ako to nije moguće, na vrata stana ili prostorije gdje se dostava obavlja pribiti pismenu obavijest da radi primanja tužbe bude u određeni dan i sat u svom stanu, odnosno na svom radnom mjestu. Ako dostavljač, i nakon što je postupio na navedeni način, u vrijeme određeno u obavijesti ne zatekne tuženog kojem se tužba ima dostaviti, dostava će se obaviti prema odredbama čl. 345. i 346. ZPPFBiH (čl. 347. st. 2. ZPPFBiH). Druga pismena, osim tužbe, mogu se dostaviti prema odredbama st. 1. i 2. čl. 347. ZPPFBiH ako je to ovim zakonom izričito određeno ili ako sud cijeni da je prilikom dostave potreban veći oprez (čl. 347. st. 3. ZPPFBiH).

Prema čl. 348. st. 1. ZPP iz 2015. godine ako se utvrdi da je osoba kojoj se pismeno ima dostaviti privremeno odsutna i da joj odrasli član domaćinstva, susjed ili osoba koja radi na istom mjestu kao adresat, ne mogu pismeno na vrijeme predati, vratit će pismeno sudu uz naznaku gdje se odsutni nalazi, a dostava će ponovo biti pokušana u odgovarajuće vrijeme.²⁹ Ako dostavljač utvrdi da osoba kojoj se pismeno ima dostaviti ne stanuje na adresi na kojoj se dostava pokušava obaviti, ali istovremeno utvrdi tačnu adresu te osobe, dostava će se obaviti na naknadno utvrđenoj adresi.³⁰ Ako dostavljač ne može utvrditi tačnu adresu osobe kojoj se pismeno ima dostaviti, pismeno će vratiti sudu, a sud će od stranke koja

28 Procjena zakona o parničnom postupku u Bosni i Hercegovini, OSCE, 2011, str. 77.

29 Za pretpostaviti je da će odgovarajuće vrijeme biti onda kada bi po saznanju dostavljača trebali prestati razlozi zbog kojih je osoba kojoj se pismeno trebalo dostaviti bila privremeno odsutna. Čizmić, *op. cit.*, str. 997.

30 Adresa (engl. *address*; njem. *Adresse*; franc. *adresse*) su, ustvari, podaci o prebivalištu ili boravištu, odnosno sjedištu stranke ili drugog učesnika u postupku, mjesto na kojem se u pravilu obavlja dostava sudskih pismena. Vidi: *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb, 2007, str. 13.

je prvobitno sud obavijestila o adresi te osobe, zatražiti da dostavi tačnu adresu, odnosno adresu njenog prebivališta u Federaciji BiH prema podacima o njenom prebivalištu, koji će se pribaviti iz evidencije nadležnog organa (čl. 348. st. 2. ZPP iz 2015. godine).

Ako je utvrđeno da tuženi kojem se dostava pismena ima obaviti ne stanuje na adresi svog posljednjeg poznatog prebivališta, a njegovo sadašnje boravište ili radno mjesto se ne mogu utvrditi, dostava pismena obaviti će se objavljivanjem pismena na oglasnoj ploči suda, a u slučaju da se dostavlja tužba, i u najmanje jednim dnevnim novinama koje se distribuiraju u Federaciji Bosne i Hercegovine (čl. 348. st. 3. ZPP iz 2015. godine).³¹ Odredbom čl. 348. st. 4. ZPP iz 2015. godine propisano je da se dostava smatra obavljenom istekom roka 15 dana od dana objavljivanja. Osim pismena koje se ima dostaviti, u objavi se navodi i ime i prezime osobe kojoj se dostava obavlja, predmet spora i obavijest o tome kada se dostava pismena smatra obavljenom. Prilikom objave u dnevnim novinama, ako je pismo koje se dostavlja predugo da bi bilo objavljeno u cijelosti, objavljuje se samo kratak sadržaj pismena (čl. 348. st. 5. ZPP iz 2015. godine). Troškove objave u dnevnim novinama predujmljuje tužilac, a ako u roku koji odredi sud tužilac ne predujmi troškove objavljivanja tužba će se odbaciti (čl. 348. st. 6 i 7. ZPP iz 2015. godine).³²

5.2. Dostava pravnim osobama

Prema čl. 349. st. 1. ZPP iz 2015. godine dostava organima vlasti i pravnim osobama, po pravilu, vrši se predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena, a ako se takva osoba ne zatekne u uredu, odnosno poslovnoj prostoriji, zaposleniku koji se tu zatekne. Pravnom licu koje je upisano u određeni sudski ili drugi upisnik dostava se vrši na adresu navedenu u tužbi predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena, a ako se takva osoba ne zatekne u uredu, odnosno

31 U praksi se dovela u pitanje saglasnost odredbe člana 348. stav 3. ZPP iz 2015. godine sa pravom na pristup sudu. Iako je u dnevnim novinama svakodnevno prisutno objavljivanje raznih sadržaja u vezi sa dostavljanjem pismena, istaknuto je da je u praksi takav način dostavljanja neujednačen i samim tim upitan, te u tom smislu istaknuta su mišljenja da bi u situaciji iz stava 3. čl. 348. ZPP iz 2015. godine postavljanje privremenog zastupnika iz odredbe člana 296. ZPPBiH bilo efikasnije i cjelishodnije za parnični postupak. Zbog navedenog sugerisano je da bi bilo neophodno, eventualno, na drugi način riješiti navedenu odredbu stava 3. člana 348. ZPP iz 2015. godine. Uz uočenu neusklađenost javila se i dilema da li se odredbe člana 348. ZPP-a primjenjuju onda kada tuženi promijeni prebivalište ili boravište nakon što parnica počinje teći, jer odredbom člana 296. ZPPBiH se propisuje postavljanje privremenog zastupnika ukoliko je boravište tuženog nepoznato u vrijeme podnošenja tužbe. Dakle, ukazano je da je potrebno precizno formulirati kada je svrsishodno postavljanje privremenog zastupnika, a kada bi bilo efikasno vršiti oglašavanje. Vidi: Procjena zakona o parničnom postupku u Bosni i Hercegovini, OSCE, 2011, str. 79.

32 Prema ranijim odredbama parničnog postupka troškove objavljivanja u dnevnim novinama snosio je tužilac, ali nije bila predviđena sankcija u slučaju da tužilac ne postupi na navedeni način, što je u primjeni ove odredbe u praksi otvaralo brojna pitanja poput naknade troškova i samog toka postupka, jer je nepredujmljivanje troškova od strane tužioca blokiralo daljni rad suda, a nije bilo zakonskih uslova da se okonča postupak. Vidi: Prijedlog 2012, str. 59-60.

poslovnoj prostoriji, zaposleniku koji se tu zatekne (čl. 349. st. 2. ZPP iz 2015. godine). Ako dostavljanje na adresu navedenu u tužbi ne uspije, dostavljanje će se obaviti na adresu sjedišta te osobe upisane u sudski registar – upisnik, a ako dostava ne uspije ni na toj adresi, obaviti će se stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda.³³ Smatrat će se da je dostava obavljena istekom 15 dana od dana stavljanja pismena na oglasnu ploču suda. (čl. 349. st. 3. ZPP iz 2015. godine).

Ako je adresa upisanog sjedišta pravnog lica iz stava 1. čl. 349. ZPP iz 2015. godine adresa navedena u tužbi, dostava iz stava 1. ovog člana neće se ponoviti na tu adresu, već će se obaviti stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda (čl. 349. st. 4. ZPP iz 2015. godine). Odredbe st. 1. i 2. čl. 349. ZPP iz 2015. godine primjenjuju se i na fizičke osobe koja obavljaju određenu registriranu djelatnost kada se tim osobama dostava obavlja u vezi sa tom djelatnošću (čl. 349. st. 5. ZPP iz 2015. godine). Ova odredba polazi od toga da fizičke osobe sa registriranom djelatnošću koje obavljaju određenu upisanu djelatnost, obrtnici, trgovci pojedinci, notari, odvjetnici, liječnici, itd., moraju svoje poslove tako organizirati da im se dostava može uredno obavljati na adresu iz upisnika u kojem je upisana njihova djelatnost.³⁴

5.3. Odbijanje prijema pismena

Kad osoba kojoj je pismeno upućeno, odnosno odrasli član njezina domaćinstva, odnosno ovlaštena osoba ili zaposlenik organa vlasti ili pravne osobe odbije primiti pismeno, dostavljač će pismeno ostaviti u prostoriji gdje se dostava obavlja ili će ga pribiti na vrata te prostorije, a na dostavnici će zabilježiti dan, sat i razlog odbijanja primitka, te mjesto gdje je pismeno ostavljeno, i time se smatra da je dostava obavljena (čl. 350. ZPPFBiH). Na ovaj način se prihvaća fikcija da je adresat upoznat sa sadržajem pismena.³⁵ „Držimo da bi s odbijanjem primitka pismena trebalo izjednačiti i situaciju kada adresat baci ili uništi pismeno prije nego što ga pročita“ (VSSr., Gzz-61/73, - ZSO 4/76-140).³⁶

5.4. Dostavnica

Odredbama čl. 351. ZPPFBiH uređeni su sadržaj i način postupanja sa dostavnicom. Urednost dostavljanja je vrlo značajna za čitav tok parničnog postupka i ima određene pravne posljedice. Početak toka postupka, odziv stranaka

³³ U praksi se često dešava da pojedine pravne osobe samo fiktivno egzistiraju na datoj adresi, pa bi odgovornost za to trebala snositi stranka u postupku, te je za takve slučajeve sada predviđena dostava putem oglasne ploče suda, jer je ocijenjeno da je takav način dostave dostatan za pravilno uručenje pismena, pošto oglašavanje u dnevnim novinama proizvodi troškove za sud i budžet koji vrlo često ne mogu da se nadoknade. Tako: Prijedlog Novele, str. 50.

³⁴ Maganić, A., *op. cit.*, str. 103.

³⁵ TRIVA-DIKA, str. 377.

³⁶ Čizmić, *op. cit.*, str. 1001.

i ostalih učesnika u postupku, računanje rokova, nastupanje pravosnažnosti i izvršnost sudske odluke, samo su neka najznačajnija procesna pitanja na koja odlučujuće utječe urednost dostavljanja.³⁷

Potvrdu o obavljenoj dostavi (dostavnicu) potpisuju primatelj i dostavljač, a primatelj će na dostavnici čitko, slovima, napisati dan primitka, svoje ime i prezime i u kojem svojstvu prima pismeno (čl. 351. st. 1. ZPP iz 2015. godine).³⁸ Ako je primatelj nepismen ili se nije u stanju potpisati, dostavljač će postupiti kao u st. 1. čl. 351. ZPPFBiH, te staviti napomenu zašto primatelj nije stavio svoj potpis (čl. 351. st. 2. ZPPFBiH). Ako primatelj odbije potpisati dostavnicu, dostavljač će to zabilježiti na dostavnici i ispisati slovima dan predaje i time se smatra da je dostava obavljena (čl. 351. st. 3. ZPPFBiH).

Ako je dostava obavljena prema odredbi čl. 347. st. 1. ZPPFBiH, odnosno ako se osoba kojoj se pismeno moralo osobno dostaviti nije zatekla tamo gdje se dostava imala obaviti, pa nakon što se dostavljač obavijestio kada bi i na kojem mjestu mogao adresata zateći, te mu kod odraslog člana domaćinstva, susjeda ili osobe koja radi na istom radnom mjestu kao i adresat, ostavio ili je, ako to nije bilo moguće, na vrata stana ili prostorije gdje se dostava obavlja pribio pismenu obavijest da radi primanja pismena bude u određeni dan i sat u svom stanu, odnosno na svom radnom mjestu, na dostavnici će se pored potvrde o primitku pismena naznačiti da je prethodila pismena obavijest (čl. 351. st. 4. ZPPFBiH).

Kada je pismeno predano drugoj osobi, a ne onoj kojoj se pismeno imalo dostaviti, na dostavnici će dostavljač naznačiti odnos tih dviju osoba (čl. 351. st. 5. ZPPFBiH). Ako se dostava obavlja prema odredbama članka 346. ZPPFBiH, dostavljač će to naznačiti na dostavnici, kao i dan i sat kada je dostava pokušana i mjesto gdje je ostavljena pismena obavijest (čl. 351. st. 6. ZPPFBiH). Ako je na dostavnici netačno ili nečitko naznačen datum dostave ili je dostavnica nestala, dostava se može dokazivati i na drugi način (čl. 351. st. 7. ZPPFBiH). Prema stajalištu pravne teorije i sudske prakse: „Na dostavnicu se odnose zakonske presumpcije o dokaznoj snazi javnih isprava, odnosno za činjenice navedene u dostavnici važi presumpcija istinitosti dok se ne dokaže suprotno (Odluka županijskog suda u Splitu, Gž 2101/1997 od 31.10.1997); „Dostavnica je primarno, ali ne i jedino dokazno sredstvo za utvrđivanje dostave“ (Kantonalni sud u Sarajevu, Pž-76/05 od 21. 2. 2005. godine, Domaća i strana sudska praksa, stručni i informativni časopis, godina II, broj 11, str. 53); „Dostavnica je javna isprava, ali je i u pogledu dostavnice, kao i za druge javne isprave, dozvoljeno dokazivanje da njena sadržina nije istinita, što je - ukoliko se tiče tačnosti naznačenog datuma u dostavnici izričito rečeno u čl. 149. st. 6. Zakona o parničnom postupku“ (VS Republike Srpske, Rev-21/96 od 14.5.1996. - Bilten VSRS, broj 1999/I, odluka broj 156); „Dozvoljeno je dokazivanje da sadržina dostavnice nije istinita“ (VS

37 U tom smislu Kapeli, K., *Dostava pismena poštom*, „NZ“, XLI, 1987, br. 11-12, str. 1367-1373.

38 Dostavnica (engl. *acknowledgement of service*; njem. *surkunde*; franc. *acte de signification*) je javna isprava koja služi kao dokaz o urednom dostavljanju pismena. Vidi: *Pravni leksikon*, op. cit., str. 249.

Republike Srpske, Rev. 21/96 od 14.5.1996). „Ako je na dostavnici netačno naznačen datum dostave, smatrat će se da je dostava obavljena onog dana kad je pismeno predato, što se utvrđuje raspoloživim dokaznim sredstvima. Teret dokazivanja da je na dostavnici pogrešno naznačen datum uručenja pismena leži na zainteresiranoj stranci“ (VSBiH, Pž-282/82 od 27.9.1982). „Shodno odredbi st. 6. čl. 139. Zakona o parničnom postupku dozvoljeno je dokazivati da je na dostavnici netačno označen datum dostavljanja, jer potpisana dostavnica samo stvara pretpostavku o danu prijema pismena, a ta pretpostavka se može obarati. U konkretnom slučaju ona je uspješno oborena, jer se rješenje o izvršenju nije ni moglo dostaviti prije donošenja“ (Kantonalni sud u Sarajevu, Gž. 2031/03 od 8.1.2004. godine, Domaća i strana sudska praksa, stručni i informativni časopis, godina I, broj 2, str. 55).³⁹

6. Promjena adrese

Uspješnost dostave zavisi o tome raspolaže li sud podacima o adresama na kojima će strankama, odnosno njihovim zastupnicima moći obavljati dostavu. Mogućnost da navedene osobe tokom postupka mijenjaju svoje adrese ne obavještavajući sud o tome može ozbiljno ugroziti urednost dostave i time njegovo uspješno odvijanje. Odredbe čl. 352. ZPPFBiH uređuju dužnost stranaka i njihovih zastupnika da obavještavaju sud o promjenama adrese tokom postupka, čak i nakon pravosnažnosti odluke, te predviđaju sankcije zbog povrede tih dužnosti i proceduru po kojoj će se primijeniti.

Prema čl. 352. st. 1. ZPPFBiH ako stranka ili njezin zastupnik u toku postupka ili prije proteka roka od šest mjeseci nakon pravosnažnog okončanja postupka promijene adresu na kojoj se dostava obavlja, dužni su o tome odmah obavijestiti sud. Iz sudske prakse: „Stranka je dužna o promjeni svog prebivališta odmah obavijestiti sud“ (VTSH, Pž-3065/99 od 24.8.1999., Informator, broj 5009, od 9.3.2002).

Ako protiv pravosnažne odluke, unutar roka od šest mjeseci nakon pravosnažnog okončanja postupka, bude izjavljena revizija, taj se rok produžuje sve dok ne protekne šest mjeseci od dostave stranci odluke u povodu revizije kojom se revizija odbacuje ili odbija ili pobijana odluka preinačuje (čl. 352. st. 2. ZPPFBiH). Ako je protiv pravosnažne odluke, unutar roka od šest mjeseci nakon pravosnažnog okončanja postupka, bude podnesen prijedlog za ponavljanje postupka, taj se rok produžuje do proteka roka od šest mjeseci nakon pravosnažnosti prvostepene odluke u tom postupku protiv kojeg nije izjavljena žalba, odnosno do proteka roka od šest mjeseci od dostave stranci odluke o žalbi kojom se postupak za ponavljanje postupka pravosnažno završava (čl. 352. st. 3. ZPPFBiH). Ako u povodu vanrednog pravnog lijeka pravosnažna odluka bude ukinuta i predmet vraćen na ponovno suđenje, smatrat će se da rok od šest

³⁹ Tako i više o tome kod Dika, M., Čizmić, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2000., str. 257-258.

mjeseci nakon pravosnažnog okončanja postupka nije ni počeo teći (čl. 352. st. 4. ZPPFBiH).

Odredba čl. 352. st. 5. ZPPFBiH propisuje da ako stranka ili njezin zastupnik ne obavijeste odmah sud o promjeni adrese, sud će odrediti da se daljnje dostave u parnici obavljaju objavom pismena na oglasnoj ploči suda, sve dok stranka ili njezin zastupnik ne obavijeste sud o svojoj novoj adresi. Prednja dostava smatra se obavljenom nakon proteka 15 dana od dana objave pismena na oglasnoj ploči suda (čl. 352. st. 6. ZPPFBiH). Kad punomoćnik za primanje pismena do proteka rokova iz st. 1. do 3. čl. 352. ZPPFBiH promijeni svoju adresu, a o tome ne obavijesti sud, sud će stranci na njezin trošak imenovati zastupnika za primanje pismena preko kojeg će obavljati sve dostave, dok ne primi obavijest stranke o postavljanju novoga punomoćnika (čl. 352. st. 7. ZPPFBiH).

7. Punomoćnik i zastupnik za primanje pismena

Prema čl. 353. st. 1. ZPPFBiH tužilac ili njegov zastupnik koji se nalaze u inostranstvu, a nemaju punomoćnika u Bosni i Hercegovini, dužni su već prilikom podnošenja tužbe imenovati punomoćnika za primanje pismena u Bosni i Hercegovini. Ukoliko oni tako ne postupe, sud će ih pozvati da u određenom roku imenuju punomoćnika za primanje pismena, uz upozorenje da će u suprotnom sud tužbu odbaciti. Smatra se kako će ovo rješenje, osim ubrzanju postupka, pridonijeti i smanjenju broja postupaka koji su još u toku zbog nemogućnosti suda da ostvari kontakt sa tužiocem.⁴⁰ Odredbe parničnog postupka prave razliku između punomoćnika za primanje pismena i zastupnika za primanje pismena, na način da punomoćnika za primanje pismena imenuje stranka, a zastupnika za primanje pismena postavlja sud.⁴¹

Tuženog ili njegovog zastupnika koji se nalaze u inostranstvu, a nemaju punomoćnika u Bosni i Hercegovini, sud će već prilikom dostave prvog pismena pozvati da u primjerenom roku postave punomoćnika za primanje pismena u Bosni i Hercegovini, uz upozorenje da će u suprotnom sud tuženom na njegov trošak postaviti zastupnika za primanje pismena i preko toga zastupnika obavijestiti tuženog, odnosno njegova zastupnika o tom postavljanju (čl. 353. st. 2. ZPPFBiH). Iz sudske prakse: „Sud može određenu osobu imenovati opunomoćenikom za primanje pismena samo ako je ta osoba suglasna s imenovanjem“ (VTSH, Pž-5647/04 od 22. 8. 2006., Informator, broj 5593., od 13. 10.2007).

40 Vidi Nagy, E., „Izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku“, *Informator*, god. L, broj 5078, od 17.12. 2003, str. 25.

41 U odredbama parničnog postupka postoji razlika između zastupnika za primanje pismena i privremenog zastupnika iz čl. 296. ZPPFBiH kojega također stranci postavlja sud. Naime, ovlaštenje zastupnika za primanje pismena odnosi se samo na primitak pismena za stranku i/ili zakonskog zastupnika, i po tome se on razlikuje od privremenog (zakonskog) zastupnika koji je ovlašten preduzimati i druge parnične radnje jer u postupku u kojemu je postavljen ima sva prava i dužnosti zakonskog zastupnika (arg. ZPPFBiH, čl. 297. st. 1).

Stranci koja opozove punomoć punomoćniku za primanje pismena i istovremeno ne postavi drugog takvog punomoćnika sud je dužan dostavu obavljati objavom pismena na oglasnoj ploči suda, sve dok ta stranka ne postavi drugog punomoćnika za primanje pismena (čl. 353. st. 3. ZPPFBiH). Prema čl. 353. st. 4. ZPPFBiH ako punomoćnik za primanje pismena otkáže punomoć, a stranka ne imenuje drugog takvog punomoćnika u roku od 30 dana od dana kada je sud obaviješten o otkazu punomoći, sud će stranci na njezin trošak imenovati zastupnika za primanje pismena, te obavljati sve dostave preko imenovanoga zastupnika dok ne primi obavijest stranke o postavljanju novoga punomoćnika. Sredstva za pokriće troškova postavljenoga zastupnika tuženika za primanje pismena dužan je predujmiti tužilac (čl. 353. st. 4. ZPPFBiH).

Ukoliko više osoba zajednički tuže, a nemaju zajedničkog zakonskog zastupnika, odnosno punomoćnika, sud ih može pozvati da u određenom roku imenuju zajedničkog punomoćnika za primanje pismena. Ako sami tužioci u ostavljenom roku ne imenuju takvog punomoćnika, sud će jednog od njih odrediti za zajedničkog punomoćnika za primanje pismena i o tome obavijestiti stranke (čl. 354. st. 1. ZPPFBiH). Navedene odredbe primjenjivat će se i kad je više osoba tuženo, kao jedinstveni suparničari (čl. 354. st. 2. ZPPFBiH).

8. Dostava od strane stranaka

Odredbom čl. 355. st. 1. ZPPFBiH je propisano da dostavu podneska protivnoj strani, osim tužbe, protutužbe i pravnih lijekova, može obaviti i sama stranka. U ovom slučaju, stranka će jedan primjerak dostaviti osobno protivnoj stranci, odnosno njezinu zakonskom zastupniku, odnosno punomoćniku, a jedan primjerak će predati sudu uz napomenu i dokaz da je dostava drugoj strani već obavljena (čl. 355. st. 2. ZPPFBiH).

Na dostavu iz st. 2. čl. 355. ZPPFBiH na odgovarajući se način primjenjuju odredbe čl. 337. do 354. ZPPFBiH, osim odredaba čl. 345. st. 2. do 6., čl. 346. do 348., čl. 349. st. 2. i 3., čl. 350. i čl. 351. st. 2. do 6. ZPPFBiH (čl. 355. st. 3. ZPPFBiH). Dostava obavljena na prednji način smatra se urednom dostavom (čl. 355. st. 4. ZPPFBiH). Drugim riječima, na dostavu od strane stranaka na odgovarajući način se primjenjuju opća i posebna pravila parničnog postupka o dostavi (čl. 337- 354 ZPPFBiH), osim odredaba koje se po prirodi stvari ne mogu primijeniti kod ovoga načina dostave. Tako se na dostavu od strane stranaka ne primjenjuju odredbe: o dostavi putem odraslog člana domaćinstva, susjeda ili osobe koja radi sa adresatom; o dostavi stranci koja je privremeno odsutna, odnosno koja je promijenila adresu ili joj je adresa nepoznata (fizičkoj ili pravnoj osobi); o dostavi u slučaju odbijanja primanja pismena; te o dostavi primatelju koji je nepismen ili se nije u stanju potpisati, koji je odbio potpisati dostavnicu, o predaji drugoj osobi, a ne onoj kojoj se pismeno imalo dostaviti.⁴²

42 Čizmić, J., *op. cit.*, str. 1012.

9. Zaključna razmatranja

Dostava je zakonom propisana procesna aktivnost nadležnih organa usmjerenu na to da se adresatima pruži mogućnost da saznaju sadržaj pismena koja im se uručuju. Prema odredbama ZPPFBiH pismena se dostavljaju preko pošte, ovlaštene pravne osobe registrirane za obavljanje poslova dostave ili preko ovlaštene službene osobe suda. Obzirom da dostava sudskih pismena ima specifični karakter, te da su u svakodnevnoj praksi uočeni problemi prilikom obavljanja ove obaveze suda od koje zavisi donošenje zakonite i pravilne odluke, izmjenjenim odredbama ZPPFBiH precizirani su načini dostave i postupanje osoba koje po nalogu suda neposredno kontaktiraju sa učesnicima u postupku, a u cilju bržeg i efikasnijeg ostvarivanja osnovnih procesnih načela, sprječavanja svakog odugovlačenja postupka i onemogućavanja zloupotrebe procesnih ovlaštenja.

Odredbe ZPP iz 2015. godine, također, predviđaju institut pismenog sporazuma stranaka o adresi dostavljanja pismena, što je u službi povećanja sigurnosti i efikasnosti dostave, a posebno dolazi do izražaja u komunalnim sporovima, privrednim sporovima, sporovima iz ugovora o kreditu i sl. Temeljni *ratio* ove nove mogućnosti jeste u posljedicama koje nastaju za tuženog ako se dostava na adresi iz sporazuma, ili osobi preko koje se dostava ima obaviti, nije mogla obaviti. U takvom slučaju za tuženog nastaju vrlo ozbiljne posljedice jer će se svaka daljnja dostava, budući da je dostava temeljem sporazuma bila neuspješna, obavljati isticanjem pismena na oglasnu ploču suda. Ove odredbe sudovi trebaju koristiti ne samo zbog ubrzanja postupka, već i zbog uštede budžetskih sredstava suda, budući da troškovi sudske dostave zauzimaju značajno mjesto.

U cilju uštede troškova i bržeg okončanja postupka, izmjenjene odredbe parničnog postupka propisuju i dostavu pismena putem pretinca u sudovima. Uvođenje ovoga oblika dostave motivirano je nastojanjem da se smanje troškovi dostave preko drugih dostavnih službi, u prvom redu pošte, ali i da se što više poveća efikasnost i sigurnost u dostavi i time općenito ubrza postupak i osnaži njegova pravozaštitna djelotvornost. Zbog dužnosti evidentiranja i sa tim povezanim poslovima sudskih službenika, mogući nedostaci pretinačke dostave su gužve prilikom preuzimanja pošte i dulja ili kraća čekanja. Nova rješenja pretinačke dostave odnose se i na postupak u povodu pravnih lijekova. Imajući u vidu da se prema odredbi člana 185. stav 2. ZPPFBiH prvostepene presude dostavljaju strankama preuzimanjem od strane stranaka i njihovih punomoćnika u zgradi suda, bilo je potrebno uskladiti prednju odredbu sa stavom 1. člana 337b. ZPPFBiH.

Iako se izmjenama ZPP iz 2015. godine odredbe st. 6. čl. 345. ZPPFBiH nisu mijenjale, u praksi je uočeno da primjena ove odredbe izaziva velike poteškoće s obzirom na propisani rok da se obavještenje osobe kojoj se pismeno trebalo dostaviti mora poslati u toku istog dana ili sljedećeg radnog dana nakon obavljene dostave. Ukazano je da je navedena odredba praktično neprimjenjiva. U tom smislu, dati su prijedlozi koji su išli od toga da se navedena odredba st. 6. čl.

345. briše, do toga da se dostava smatra urednom kada se konstatuje da je prijem pismena izvršen od strane odraslog člana domaćinstva, susjeda ili osobe koja radi sa adresatom ili da se ove osobe kojima je uručena tužba obavežu da obavijeste sud da li su tužbu predali osobno tuženom. Istovremeno je postavljeno pitanje ko je u obavezi da pošalje obavijest preko pošte, da li je to dostavljač ili sud? Ukoliko je to dostavljač, sugerisano je da se dostavljaču uz običnu dostavnicu dostavlja i odštampani obrazac obavijesti, koji bi se u tom slučaju slao osobi kojoj se pismeno ima dostaviti. U tom slučaju je potrebno da se postojeći obrasci dostavnica usklade sa novim zakonskim rješenjima. Ukoliko obavijest dostavlja sud, istaknuto je da se obavijest ne može poslati u roku koji je određen navedenom odredbom (u toku istog dana ili sljedećeg radnog dana nakon obavljene dostave) iz razloga što sud ima saznanje o uručanju pismena članu domaćinstva ili susjedu tek nakon povrata dostavnice, što je u pravilu više dana nakon uručjenja.

Osim navedenog, u radu je ukazano na neusaglašenost odredbe člana 348. stav 3. ZPP iz 2015. godine sa pravom na pristup sudu. U tom smislu, istaknuta su mišljenja da bi u situaciji iz stava 3. čl. 348. ZPP iz 2015. godine postavljanje privremenog zastupnika iz odredbe člana 296. ZPPBiH bilo efikasnije i cjelishodnije za parnični postupak. Pored navedenog, javila se i dilema da li se odredbe člana 348. ZPP-a primjenjuju onda kada tuženi promijeni prebivalište ili boravište nakon što parnica počinje teći, jer odredba člana 296. ZPPFBiH propisuje postavljanje privremenog zastupnika ukoliko je boravište tuženog nepoznato u vrijeme podnošenja tužbe. Dakle, ukazano je na potrebu preciznog formulisanja kada je svrsishodno postavljanje privremenog zastupnika, a kada bi bilo efikasno vršiti oglašavanje. U praksi se često dešava da pojedine pravne osobe samo fiktivo egzistiraju na datoj adresi, pa bi odgovornost za to trebala snositi stranka u postupku, te je za takve slučajeve sada predviđena dostava putem oglasne ploče suda, jer je ocijenjeno da je takav način dostave dostatan za pravilno uručenje pismena, pošto oglašavanje u dnevnim novinama proizvodi troškove za sud.

Vidimo da je urednost dostavljanja vrlo značajna za čitav tok parničnog postupka i proizvodi određene pravne posljedice u parničnom postupku.

Literatura

1. Bilić, V., „Razlozi za donošenje Novele Zakona o parničnom postupku i novine u dostavi“, u knjizi Vanja Bilić i dr., *Novela Zakona o parničnom postupku iz 2013*, Novi informator, Zagreb, 2013.
2. Čizmić, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Privredna štampa, Sarajevo, 2016.
3. Dika, M., *Građansko parnično pravo - Parnične radnje*, knjiga V, Zagreb, 2008.

4. Dika, M., Čizmić, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2000.
5. Zuglia, S., *Građanski parnični postupak FNRJ*, Zagreb, 1957
6. Janković, M., Janković, Ž., Karamarković, H., Petrović, D., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Beograd, 1990.
7. Maganić, A., „Dostava prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013.“, u knjizi Ivica Crnić i dr., *Novela Zakona o parničnom postupku i novi Zakon o sudovima*, Inženjerski biro, Zagreb, 2013.
8. Nagy, E., „Izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku“, *Informator*, god. L, broj 5078, od 17.12. 2003.
9. Pavlović, M., „Opća pravila o dostavljanju pismena u postupku pred sudom“, *Pravo i porezi*, br. 3/99.
10. *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb, 2007.
11. Procjena Zakona o parničnom postupku u Bosni i Hercegovini, OSCE, 2011.
12. Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine sa obrazloženjem, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2015. Godine.
13. Sessa, Đ., „Dostava“, rad u zborniku: Crnić I. i dr., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, Zagreb, 2003.
14. Šago, D., „Vrijeme i mjesto dostave u parničnom postupku“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, br. 4/2010.
15. Triva, S., Bejalec, V., Dika, M.: *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986.
16. Zečević, E., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Sarajevo, 2004.
17. Zuglia, S., Triva, S., *Zakon o parničnom postupku*, knjiga I-II, Zagreb, 1957.

Alena Huseinbegović, Ph.D., Associate Professor
Faculty of Law of the Dzemal Bijedić University of Mostar

**DELIVERY OF WRITTEN SUBMISSIONS IN THE CIVIL
PROCEEDING OF THE FEDERATION OF BOSNIA AND
HERZEGOVINA**

Summary

The proper delivery of written submissions in court proceedings is the basis for the realization of the basic principles of the procedure, the efficient and effective legal protection, the prevention of delays in the procedure and the prevention of the abuse of process authorizations. The author refers to the term, the means, the time and place of delivery, the delivery of the written submissions through an authorized legal entity or authorized official of the court, the change of address of the parties or their representatives, representatives and representatives for the receipt of written submissions, delivery by the parties as well as novelties introduced in this institute by the Act on Amendments to the Law on Civil Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina in 2015.

Keywords: delivery of written submissions, the Law on Amendments to the Law on Civil Procedure of the Federation of BiH in 2015.